

MERSİN'DE VERGİ MÜKELLEFLERİNİN VERGİ ALGISI, VERGİ BİLİNCİ VE VERGİ AHLAKI DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİ

MEASUREMENT OF TAX PERCEPTION, TAX AWARENESS AND TAX ETHICS OF TAXPAYERS IN MERSIN

Özet

Vergiler, kamu hizmetlerinin finansmanında önemli bir maliye politikası aracıdır. Uygulanan vergi politikaları toplumların davranışlarını etkileyebileceği gibi, toplum davranışları da olası vergi politikalarını etkileyebilir. Bu nedenle de maliye ile sosyoloji birbiriyle güçlü bağları olan iki ayrı çalışma alanıdır ve mali sosyoloji olarak isimlendirilen yeni bir alt disipline neden olmuştur. Mali sosyoloji literatürü vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı kavramlarıyla oldukça yakından ilgilenmektedir. Bu nedenle çalışmamızın amacı, Mersin ilinde vergi mükelleflerinin vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı düzeylerini anket yöntemine dayalı istatistikî araçlarla ölçmektir. Çalışmamızın sonuçlarına göre Mersin'de vergi mükellefleri vergiyi gerekli bir finansman aracı olarak görmekte, ancak aynı zamanda verginin bir yük olduğunu da düşünmektedir. Mükellefler, verginin çalışma gayretini engellemediğini düşünerek verginin ikame etkisini, dolaylı vergileri hissettiklerini ifade ederek de mali anestezi fikrini reddetmektedirler. Türkiye'de sık yaşanan vergi aflarının vergi ahlakını da olumsuz etkilediği, anket sonuçlarında görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Algısı, Vergi Bilinci, Vergi Ahlakı, Mersin.

Abstract

Taxes are an important fiscal policy instrument on the financing of public services. Tax policies can affect the behaviour of societies; likewise, a society's behaviour can affect potential tax policies. For this reason, public finance and sociology are two separate fields of study that have strong ties to each other and have caused a new subdiscipline called fiscal sociology. The fiscal sociology literature is very interested in the concepts of tax perception, tax awareness and tax ethics. For this reason, the aim of our study is to measure taxpayers' tax perception, tax awareness and tax ethics levels in Mersin province with the statistical tools based on the questionnaire method. According to the results of our study, taxpayers in Mersin see the tax as a necessary tool of financing, but at the same time, they think that the tax is a burden. Taxpayers refuse the idea of substitution effect of tax by thinking that the taxes don't hinder the work effort, and refuse the idea of fiscal anaesthesia by expressing that they feel indirect taxes. It is seen in the results of the survey that the frequent tax amnesties in Turkey negatively affect the tax ethics.

Key Words: Tax Perception, Tax Awareness, Tax Ethics, Mersin.

GİRİŞ

Kamu Maliyesi disiplini, insanların bir araya gelerek toplumlar halinde yaşamalarından doğan ihtiyaçların (kamusal ihtiyaçların) karşılanması yolunda, devletlerin yapacağı harcamaların ve bunların finanse edilebilmesinde ihtiyaç duyulan gelirlerin elde edilmesi gerekliliğinden var olmuştur. Dolayısıyla devlet, toplumsal ihtiyaçları karşılamada maliye ilminden faydalanır ve maliye politikası araçlarını kullanarak birtakım politikalar uygular. Devletin uygulayacağı bu politikaların, toplum üzerinde etkiler yaratması ise kaçınılmazdır. Bundandır ki, tüm sosyal bilimlerde olduğu gibi kamu maliyesi ile sosyoloji disiplini arasında yadsınamaz bir bağ vardır. Mali sosyoloji olarak isimlendirilen bu alt disiplin vergiler başta olmak üzere birçok mali konu karşısındaki toplumsal davranışları inceler. Vergiyle ilgili söz konusu kavramların başında vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı yer almaktadır. Mükelleflerin vergiyle ilgili tutumlarını ifade eden bu kavramlar, toplumların sosyolojik yapılarına bağlı olarak zaman ve mekân içinde değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle de mükellef davranışlarını inceleyen ampirik çalışmalar önemini her daim korumaktadır.

Bu önemden hareketle çalışmamızda öncelikle vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı kavramları mali sosyoloji perspektifinden açıklanmış, ardından Mersin’de vergi mükelleflerinin söz konusu kavramlara olan tutumuyla ilgili anket sonuçları analiz edilmiştir.

MALİ SOSYOLOJİ ÇERÇEVESİNDE VERGİ ALGISI, VERGİ BİLİNCİ VE VERGİ AHLAKI

Maliye biliminin amacı, genel olarak kamusal sorunları çözümlenmeye çalışmaktır. Bu amaç doğrultusunda bir bütün olarak mali araçların oluşturulması ve kullanılmasındaki hususları açıklamaya çalışır. Sosyoloji bilimi ise, toplum olarak adlandırılan yapılanmanın oluşumunu, gelişimini, bu yapılanmayı oluşturan kesimlerin sosyolojik olaylarını, sosyal ilişkilerini, sosyal kurumlarını, sosyal yapının özelliklerini ve niteliklerini, bu yapının sergileyeceği değişim eğilimlerini inceler ve söz konusu yapılanmanın sorunları üzerinde durarak çözümlenmeye çalışır (Samadova, 2009: 4). Bu iki bilim dalının birbirinden tamamen bağımsız olması olasılıksızdır. Çünkü bir yanda bireylerin

oluşturduğu toplumu ve sorunlarını bütünüyle ele alan bir bilim dalı, diğer yanda ise, toplumun iktisadi ihtiyaçlarının neler olduğunu ve devletin bu ihtiyaçları ne şekilde ve ne ölçüde karşılaması gerektiğini çözümlen bir bilim dalı bulunmaktadır. Bu nedenle, maliye bilimi ile sosyoloji bilimi arasında bir etkileşim vardır. Bu etkileşim, daha önceleri sadece iktisadi bir olgu olarak değerlendirilen vergilerin ve kamu harcamalarının giderek iktisadi boyutunun dışında sosyolojik boyutunun da var olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu gerçeklik ise, mali sosyoloji olarak adlandırılan bir disiplinin doğmasına zemin hazırlamıştır (Yegen, 2013: 14-15).

Mali sosyolojinin özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşmasının perde arkasında savaşın, başta mağlup devletler olmak üzere, devletlerin finans sistemlerinde yarattığı yıkım vardır. Devletler, savaş öncesindeki şekliyle işlevlerini yerine getiremeyeceklerini anlamışlardır ve bu noktada yeni bir düzen arayışı başlamıştır. Yeni düzen arayışlarının hız kazandığı bu dönemde, mali sosyolojinin öncülerinden sayılan Goldscheid göze çarpan ilk isimdir. Onu vergi devleti tartışmaları ile Schumpeter takip eder (Backhaus, 2002: 58). 1970’li yıllarda yaşanan kriz, mali sosyolojinin tekrar gündeme gelmesine ön ayak olmuştur. Mevcut krizi farklı bir biçimde ele alan O’Connor, krizi teşhis etmekle kalmayıp, sosyolojik bir tabana oturarak çözümlenmeye çalışmıştır (Block, 1981: 2). Bu yönüyle O’Connor, mali sosyolojinin bir başka öncüsü olarak kabul edilmektedir.

Mali sosyoloji disiplini vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı gibi kavramlarla oldukça yakından ilgilidir. Vergi sisteminin düzenli ve verimli bir şekilde yürütülmesinde, şüphesiz, bireylerin vergiyi nasıl algıladıkları, vergi sistemine ilişkin farkındalıklarının düzeyi ve vergiye karşı tutumları büyük önem taşımaktadır. Sosyal, ekonomik ve siyasal hedeflere ulaşabilmede, bireylerin vergiye uyumlu olmaları önemli bir etkidir. Bunun sağlanabilmesi için, bireylerin vergiyi algılaması ve verginin farkında olması gerekmektedir. Bu da toplumun vergi bilincinin gelişmesine bağlıdır (Alkan, 2009: 16).

Bir toplumda vergi bilincinin oluşabilmesi için öncelikle, verginin bireyler tarafından algılanması gerekmektedir (Özen, Altunoğlu ve Öztornacı, 2015: 280). Vergi algısı, bireylerin

iç ve dış uyarıcıların etkisiyle, vergiye dair zihinlerinde oluşturdukları yargılar veya vergi olgusu hakkında bireylerin zihinlerinde şekillenen fikirler şeklinde tanımlanmaktadır (Sağlam, 2013: 319; Akıncı ve Başol, 2015: 172).

Vergi bilinci ise, verginin farkında olunması durumudur (Dornstein, 1987: 59). Diğer bir tanıma göre, vergi bilinci bireylerin, devletin bireylerden topladığı gelirlerin kanunlarda belirtilen usul, esas ve oranlara göre alındığını fark etme, bilme yeteneğine sahip olmalarını ifade etmektedir (Ömürbek, Çiçek ve Çiçek, 2007: 104). Verginin farkındalığı anlamına gelen vergi bilinci aynı zamanda, bireylerin vergi mevzuatı, mevzuattaki değişiklikler ve vergi uygulamaları hakkında gerekli bilgiye sahip olmaları anlamına gelmektedir (Yeniğün, 2012: 31).

Vergi bilinci, kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla toplanan vergi gelirlerinin önemini idrak etmiş bireylerin, vergi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmedeki istekliliklerinin düzeyini gösterir. Vergi bilincinin yüksek olduğu toplumlarda bireyler, ödedikleri vergilerin devlet tarafından nerelere harcandığını yahut kendilerine ne şekilde döneceğini bilmekte ve bu sayede paylarına düşen vergi ödevlerini olması gerektiği şekilde gerçekleştirmektedirler (Organ ve Yegen, 2013: 143). Böylece, ödedikleri vergilerin karşılığını alan mükellefler, vergiyi bir yük olarak algılamamakta ve vergiye karşı olumsuz davranışlardan kaçınmaktadırlar (Csontos, Kornai ve Toth, 1998: 288). Dolayısıyla, vergi bilincinin iyi kavranması, bireylerin vergiye karşı davranışlarının olumlu yönde değişmesi ve yükümlülüklerini olması gerektiği şekilde yerine getirmeleri açısından büyük öneme sahiptir (Maciejovsky, Kirchler ve Schwarzenberger, 2007: 689).

Vergi bilincinin oluşmasında, eğitim, adil bir vergi sistemi, mükelleflerin diğer mükelleflere bakış açısı ve kamu harcamalarına ilişkin görüşleri, bireylerin ödeme gücü, siyasal iktidara duyduğu sempati seviyesi, gelir düzeyi gibi birçok unsur etkili olmaktadır (Çelik ve Eroğlu, 2014: 302; Wenzel, 2004: 222; Palil ve Mustapha, 2011: 11). Adil bir vergi sisteminin varlığı ise, bireylerin devlete olan güvenini, kamu hizmetlerinin verimliliğini ve vergi denetim ve cezalarının etkinliğini artıracığından vergi bilincinin yerleşmesinde önemli bir role sahiptir (Niemirowski, Baldwin

ve Wearing, 2003: 162).

Mükelleflerin, vergi yükümlülüklerinin yerine getirilmesindeki tutum ve davranışları, başka mükelleflerin tutum ve davranışlarına etki edebilmektedir. Örneğin vergisini tam ve doğru bir şekilde ödeyen bireyler, vergisini ödemeyenlerden olumsuz yönde etkilenecektir. Özellikle, vergisini tam ödemeyen bireylere getirilen aflar gibi uygulamalar, vergi ödevini yerine getirenlerin kendilerini kötü hissetmelerine neden olacaktır (Feldstien, 2008: 21).

Kamu harcamalarının niteliği, bireylerin vergiye karşı görüşlerini etkileyen bir başka faktördür. Devletin bireylerden elde ettiği gelirlerle finanse ettiği harcamaların içeriği, etkin, verimli ve ekonomik olup olmadığı mükellefleri de ilgilendirmektedir. Dolayısıyla devletin, israf ve savurganlığa yol açan faaliyetleri mükelleflerin vergi ödeme isteğini olumsuz yönde etkileyecektir (Finkelstein, 2007: 50).

Vergi bilincinin gelişmesine ve yerleşmesine etki eden bu faktörler, devlet açısından yeterli düzeyde kamu gelirinin elde edilmesi, bireyler açısından ise, vergi yükümlülüklerinin doğru bir şekilde yerine getirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Vergi bilincinin yerleşmesi, vergi ahlakının ve vergiye gönüllü uyumun gelişmesini beraberinde getirecektir.

Vergi ahlakı ile ilgili ilk çalışmalar ise 1960'lı yıllarda Günter Schmolders öncülüğündeki Alman bilim insanları tarafından kurulan Köln Vergi Psikolojisi Okulu (Colonge School of Tax Psychology) tarafından başlatılmıştır (Torgler, 2003: 6). Bu çalışmalarla birlikte, vergi ahlakı mükelleflerin devlet ile olan ilişkilerini belirleyen, mükelleflerin vergiye karşı tutumlarını etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmeye başlamıştır (İzgi ve Saruç, 2014: 134).

Vergi ahlakı, pek çok araştırmacı tarafından vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyon şeklinde tanımlanmaktadır (Torgler, 2003: 6). Burada içsel motivasyon ile kastedilen, dışsal bir baskı veya zorlama olmadan, vergi ödemeye gönüllü olma durumudur.

Vergi ahlakı, vergi yükümlülüklerinin yerine getirilme derecesi olarak da ifade edilebilir. Kanunen ödenmesi gereken vergi borcunun tam olarak ödenmesi, vergi ahlakının yüksek olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Akbulut, 2014: 8).

Vergi ahlakının olumlu yönde gelişebilmesi için, öncelikle vergi uygulamalarının, bireylerin ön yargılı olmasına yol açmayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Şayet bireyler, vergi sisteminin adil olmadığı düşüncesine kapılırlarsa, vergi kaçırmada herhangi bir olumsuzluk olmayacağını düşünebileceklerdir. Diğer yandan, ödedikleri vergilerin karşılığında yeterli kamu hizmeti sunulmadığını düşünen bireyler de, vergi ödeme konusunda çok istekli olmayacaklardır. Dolayısıyla vergi ahlakının yükseltilmesi, sadece bireylere bağlı değildir, bu hususta devletin de payına düşen görevler vardır (Engel ve Hines, 1999: 65).

Vergi ile gerçekleştirilmek istenen hedeflere ulaşabilmek için, mükelleflerin vergi bilincinin yükseltilmesine ve bununla ilgili genel olarak kabul edilebilecek ahlaki normların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bundan dolayı vergi ahlakı büyük bir öneme sahiptir. Vergi ahlakının yüksek olması, mükelleflerin vergi ödevlerini kendi iradeleriyle tam ve doğru bir şekilde gerçekleştirmelerini sağlayacaktır. Bu durum aynı zamanda, vergi toplama sürecinde oluşabilecek maliyetlerin azalmasına ve vergilendirme sürecinin aksamadan işlemesine olanak tanıyacaktır (Organ ve Yegen, 2013: 244).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere vergi ahlakı, sosyal ve psikolojik birçok faktörden etkilenmektedir. Hukukun ve devletin yaptırım gücü belli bir düzeye kadar vergi ahlakını artırabilir ancak, bu noktadan sonra vergi ahlakını artırmak söz konusu sosyal ve psikolojik etkenlere bağlıdır (Bilgin, 2011: 263-264). Bu etkenler, sosyal normlar, suçluluk ve utanç duygusu, görev duygusu ve korku, adalet duygusu, vergi mükellefi ile devlet arasındaki ilişkiler, mükelleflerin eğitim düzeyi, vatandaşlık bilinci, bireyin içinde yaşadığı çevrenin tutum ve davranışları şeklinde sıralanabilir (Yeşilyurt, 2015: 38).

Fehr ve Gächter (1998: 854) sosyal normu, toplumsal olarak paylaşılan bir inanca dayalı davranışsal düzenlilik şeklinde tanımlamışlardır. Buna göre birey, diğer insanların toplumun kabul gördüğü davranış şekillerine göre hareket etmelerinden etkilenerek ve buna uygun bir tavır içerisinde bulunacaktır. Dolayısıyla bireyler, vergi ahlakının sosyal bir norm olduğuna inandıkları ölçüde vergiye uyum göstererek, vergilerini ödeyeceklerdir.

Vergi ahlakının gelişmesi sosyal ve psikolojik pek çok faktöre bağlı olduğundan,

vergi ahlakı düzeyinin belirlenmesinde bu unsurların dikkate alınması oldukça önemlidir. Söz konusu unsurlara bağlı olarak mükelleflerin vergiyle ilgili tutumları her ekonomide farklı olabileceği gibi, bir ekonomi içerisinde de yerel farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle de kent veya bölge bazında mükelleflerin vergi tutumlarının ampirik analizlere test edilmesi önemlidir.

MERSİN'DE VERGİ ALGISI, VERGİ BİLİNCİ ve VERGİ AHLAKI DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİ

Araştırmanın Amacı

Mükelleflerin vergiye karşı tutumlarında bireysel ve çevresel pek çok etmen etkili olabilmektedir. Bu etmenler mükellefin ödeme gücü, yaşı, eğitim düzeyi, devlete duyduğu güven, sahip olduğu meslek, kamu hizmetlerinin mükellefin tercihlerini ne ölçüde karşıladığı şeklinde sıralanabilir. Mükelleflerin, vergiye karşı tutumlarını etkileyen bu faktörlerin temelinde vergiyi nasıl algıladıkları yatmaktadır. Dolayısıyla mükelleflerin, ödedikleri vergileri psikolojik ve sosyal açıdan nasıl algıladıklarının anlaşılması, vergiler karşısındaki davranışlarının tespit edilebilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızın amacı, mükelleflerin vergi algısı ve vergi bilinci düzeyini ölçmek ve vergiye karşı tutumlarının ne yönde dışa vurduğunu, başka bir ifadeyle vergi ahlakı düzeyini belirlemeye çalışmaktır.

Araştırma Evreni ve Çalışma Evreni

Anket çalışmamızın araştırma evreni Mersin ilindeki vergi mükellefleridir. Mersin'de 38984 gelir vergisi mükellefi, 13294 kurumlar vergisi mükellefi ve 51114 katma değer vergisi mükellefi bulunmaktadır (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2016). Bunlar çalışmamızın ana kitlesini oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini, Mersin ili sınırları içerisinde görüşlerine başvurulmuş 400 kişilik bir örnek kitle oluşturmaktadır. Bu örnek kitleden toplanan verilerden elde edilen sonuçların ana kitleyi temsil edebileceği varsayılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya ilişkin verilerin elde edilmesinde anket tekniğinden yararlanılmıştır. Vergi mükelleflerine yönelik hazırlanan ankette, vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı ile ilgili sorular 5'li Likert Ölçeği'ne göre hazırlanmıştır. Buna göre katılımcıların, önermelere "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum",

“Tamamen Katılmıyorum” seçeneklerinden birini işaretlemeleri yoluyla vergi hakkındaki görüşleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda örneklem oluşturma yöntemi olarak Katmanlı (Tabakalı) Rastlantısal Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında ve %5 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

Cronbach’s Alpha Katsayısı, iç tutarlılık güvenilirliği testlerinden en yaygın kullanılanıdır. Bu katsayı, doğru varyansı

toplam varyans üzerinden ölçmektedir. Bir ölçeğin alfası 0.60’tan büyük olmalıdır ki, bu maddeler bir araya gelerek bir ölçek oluşturabilsin. Cronbach’s Alpha katsayısının $0,6 \leq \alpha < 0,7$ aralığında olması kabul edilebilir bir seviyede olduğunu göstermektedir. Bu nedenle alfa değerinin 0.60’ın üzerinde olması, araştırmanın güvenilirliğinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Şanver, 2013: 157; Güriş ve Astar, 2014: 246). Buna göre anket çalışmamızın tüm verileri için SPSS programı aracılığıyla hesaplanan Cronbach’s Alpha test sonucu Tablo 1’deki gibidir.

Tablo 1. Güvenilirlik Testi Sonuçları

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
0,652	0,700	33

Araştırma Bulguları ve Yorumları

1. Örnek kitlenin demografik özellikleri

Bu anket çalışmasına katılan 400 kişinin, cinsiyet, yaş, gelir durumu, eğitim düzeyi ve medeni durum gibi demografik özellikleri ele alınmıştır.

Tablo 2. Örnek Kitlenin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	200	50
Erkek	200	50
Toplam	400	100
Yaş	Frekans	Yüzde (%)
18-30 yaş	100	25
31-40 yaş	100	25
41-50 yaş	100	25
51 ve üstü yaş	100	25
Toplam	400	100
Aylık Gelir (TL)	Frekans	Yüzde (%)
500-1500	100	25
1501-2500	100	25
2501-3500	100	25
3501 ve üzeri	100	25
Toplam	400	100
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
İlköğretim	23	5,8
Lise	84	21,0
Ön Lisans	80	20,0
Lisans	199	49,8
Lisansüstü	14	3,5
Toplam	400	100,0
Medeni Durum	Frekans	Yüzde (%)
Evli	225	56,2
Bekâr	175	43,8
Toplam	400	100,0

Örnek kitlenin demografik özellikleri Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların 200’ü (%50) kadın, 200’ü (%50) erkektir. Yaşlara göre dağılıma bakıldığında, araştırmaya katılanların 100’ünün (%25) 18-30 yaş, 100’ünün (%25) 31-40 yaş, 100’ünün (%25) 41-50 yaş ve 100’ünün (%25) 51 ve üstü yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların 100’ünün (%25) aylık geliri 500-1500 TL, 100’ünün (%25) aylık geliri 1501-2500 TL, 100’ünün (%25) aylık geliri 2501-3500 ve 100’ünün (%25) aylık geliri 3501 TL ve üzeridir. Araştırmaya katılanların 23’ü (%5,8) ilköğretim, 84’ü (%21) lise, 80’i (%20) ön lisans, 199’ü (%49,8) lisans, 14’ü (%3,5) lisansüstü mezundur. Örnek kitlenin medeni duruma göre dağılımına bakıldığında ise, araştırmaya katılanların 225’inin (%56,2) evli, 175’inin (%43,8) bekâr olduğu görülmektedir.

2. Araştırma sonucu elde edilen bulgular

2.1. Sıklık ve yüzde dağılım analizi

Bu kısımda ankete katılan mükelleflerin her bir önermeye verdikleri yanıtlar yüzde analize tabi tutulmuştur. Tablo 3’te önermeler, seçenekler, sıklık (frekans) ve yüzde oranlar yer almaktadır. Bu analiz yapılırken benzer önermeler gruplandırılarak ele alınmıştır.

Ankette 1, 2, 3, 4, 5 numaralı sorular vergi tanımına ve vergi algısına; 6, 13,15, 17, 18 numaralı sorular vergi bilincine; 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14 numaralı sorular vergi bilincinin artırılması için neler yapılması gerektiğine; 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 numaralı sorular vergi yüküne; 16, 28, 29, 31 numaralı sorular ülkemizdeki vergi sisteminin yapısına; 26, 27, 32, 30, 33 numaralı sorular ise vergi afları ve vergi kaçakçılığına yönelik sorulardır.

Tablo 3. Örnek Kitlenin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Dağılımı

SIRA NO	Anket Soruları	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum	
		Frekans	Yüzd	Frekans	Yüzd	Frekans	Yüzd	Frekans	Yüzd	Frekans	Yüzd
1	Vergi, gerekli ve zorunlu bir ödemedir.	105	26,2	186	46,5	38	9,5	57	14,2	14	3,5
2	Vergi, toplumun tümünün yerine getirmesi gereken ahlaki bir vazifedir.	106	26,5	184	46,0	42	10,5	60	15,0	8	2,0
3	Vergi, devletin sunduğu mal ve hizmetlerin karşılığıdır.	91	22,8	193	48,2	52	13,0	50	12,5	14	3,5
4	Vergi vatandaşlar üzerinde bir yükür.	78	19,5	131	32,8	74	18,5	91	22,8	26	6,5
5	Vergi, vatandaşların gelir elde etme şevklerini kıran bir uygulamadır.	52	13,0	79	19,8	131	32,8	103	25,8	35	8,8
6	Vergi bilinei, bireyin vergi ödemesi gerektiğini viedanen hissetmesidir.	48	12,0	167	41,8	88	22,0	70	17,5	27	6,8
7	Ödenen vergilerin net olarak nerelere kullanıldığını bilinmesi vergi bilincini artırır.	191	47,8	180	45,0	21	5,2	6	1,5	2	0,5
8	Kamu hizmetlerinin nicelik ve niteliğinin artması vergi bilincini artırır.	161	40,2	189	47,2	34	8,5	13	3,2	3	0,8
9	Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşlara yansıtılması vergi bilincini artırmaktadır.	142	35,5	165	41,2	57	14,2	28	7,0	8	2,0

11	Toplumun eğitim, kültür ve gelir düzeyinin artması vergi bilincini artırır.	140	35,0	211	52,8	27	6,8	22	5,5	0	0
12	Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini artırır.	98	24,5	231	57,8	35	8,8	32	8,0	4	1,0
13	Bir mükellef olarak ödediğim vergilerin tamamının farkındayım.	36	9,0	55	13,8	61	15,2	152	38,0	96	24,0
14	Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini artırmaktadır.	57	14,2	133	33,2	97	24,2	75	18,8	38	9,5
15	Vergi mevzuatımızda yer alan vergi usul, esas ve oranları hakkında bilgi sahibiyim.	22	5,5	47	11,8	59	14,8	164	41,0	108	27,0
16	Ödenen vergilerin topluma hizmet olarak geri döndüğünü düşünüyorum.	13	3,2	38	9,5	76	19,0	123	30,8	150	37,5
17	Vergilerin tam ve doğru bir şekilde ödenmemesi durumunda kamu hizmetlerinin aksayacağını düşünüyorum.	35	8,8	177	44,2	129	32,2	42	10,5	17	4,2
18	Bugün ödenmeyen vergilerin, gelecek nesillerin vergi ve borç yükünü artıracaklarını düşünüyorum.	69	17,2	190	47,5	100	25,0	26	6,5	15	3,8
19	Ülkemizde vergi yükü yüksektir.	267	66,8	105	26,2	13	3,2	11	2,8	4	1,0
20	Gelirimin önemli bir kısmını vergi olarak ödüyorum.	147	36,8	179	44,8	38	9,5	28	7,0	8	2,0
21	Ödediğim verginin bende yarattığı psikolojik baskı hissi oldukça fazla.	93	23,2	162	40,5	92	23,0	43	10,8	10	2,5
22	Kendimi her gün vergi ödemiş gibi hissediyorum.	98	24,5	150	37,5	103	25,8	37	9,2	12	3,0
23	Bir harcama yaparken kendimi vergi ödemiş gibi hissetmiyorum.	37	9,2	40	10,0	36	9,0	184	46,0	103	25,8
24	Fiyatların içinde KDV olması bana vergi ödemiş olma hissi vermiyor.	24	6,0	31	7,8	25	6,2	171	42,8	149	37,2
25	Fiyatların içinde bana yansınan vergilerin gelirim içinde büyük bir paya sahip olmadığını düşünüyorum.	15	3,8	30	7,5	34	8,5	170	42,5	151	37,8
26	Başkasının vergi mükellefiyetini yerine getirmemesi beni etkiler.	181	45,2	161	40,2	32	8,0	19	4,8	7	1,8
27	Vergi kaçakçılığının yaygın olması vergi ödeme isteğimi azaltır.	213	53,2	133	33,2	27	6,8	20	5,0	7	1,8
28	Ülkemizde adil bir vergileme sistemi bulunmaktadır.	19	4,8	10	2,5	33	8,2	122	30,5	216	54,0
29	Vergi mevzuatımız oldukça karmaşık ve anlaşılması zordur.	139	34,8	180	45,0	59	14,8	13	3,2	9	2,2
30	Ülkemizde vergi kayıp ve kaçakları yaygındır.	204	51,0	169	42,2	11	2,8	10	2,5	6	1,5

31	Vergi kaçakçılığının önlenmesi için denetim ve cezaların daha ağır olması gerektiğini düşünüyorum.	129	32,2	142	35,5	83	20,8	33	8,2	13	3,2
32	Yüksek vergi oranları karşısında mükelleflerin vergi ödemekten kaçınması doğaldır.	158	39,5	134	33,5	55	13,8	44	11,0	9	2,2
33	Vergilerimi düzenli ödemek yerine vergi afflarından yararlanmayı tercih ederim.	135	33,8	85	21,2	76	19,0	74	18,5	30	7,5

Örnek kitlenin verginin tanımına ve vergi algısına ilişkin önermelere verdiği cevaplara göre mükelleflerin, vergiyi gerekli ve zorunlu bir ödeme olarak algıladıkları görülmektedir. Verilen bu yanıtlar doğrultusunda mükelleflerin çoğunluğunun, toplumun tamamının vergi ödemesi gerektiğini savundukları söylenebilir. Ankete katılan mükelleflerin çoğunluğu vergiyi, devletin sunmuş olduğu mal ve hizmetlerin karşılığında yapılan bir ödeme olarak algılamaktadır. Mükellefler her ne kadar verginin gerekli ve zorunlu bir ödeme olduğunu düşünseler de, diğer taraftan verginin bir yük olduğuna inananların sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir. Verilen yanıtlara göre mükelleflerin büyük çoğunluğu (131 kişi) verginin, vatandaşların gelir elde etme isteği üzerinde olumsuz etkisi olduğu konusunda kararsız kalırken, 103 mükellef bu önermeye katılmadığını beyan etmiştir. Dolayısıyla vergilerin, vatandaşların gelir elde etme isteği üzerinde bir etkisi olmadığı söylenebilir. Bu durum bir bakıma verginin ikame etkisini de geçersiz kılmaktadır.

Örnek kitlenin vergi bilincine ilişkin önermelere verdiği cevaplara göre mükelleflerin çoğunluğu vergi bilincinin, vergi ödeme hususunda vicdanen hissedilen bir yükümlülük olduğunu düşünmektedir. Mükelleflerin çoğunluğunun, ödedikleri vergilerin tamamının bilincinde olmadıkları gözlenmektedir. Zira araştırmaya katılan 152 mükellef bu önermeye “Katılmıyorum” şeklinde yanıt verirken, 96 mükellef ise “Tamamen Katılmıyorum” şeklinde yanıt vererek ödedikleri vergilerin tamamının bilincinde olmadıklarını doğrulamışlardır. Buna karşılık, ödedikleri vergilerin tamamının farkında olduğunu belirtenlerin sayısı, “Tamamen Katılıyorum” şeklinde yanıt veren 36 kişi ile “Katılıyorum” şeklinde yanıt veren

55 kişidir. Verilen yanıtlara göre mükelleflerin çoğunluğunun, vergi mevzuatımızda yer alan usul, esas ve oranlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, bir önceki önermenin nedeni olarak değerlendirilebilir. Zira vergi mevzuatının yeterli ölçüde bilinmemesi, vatandaşların ödedikleri vergilerin tamamının bilincinde olmaları önünde bir engel teşkil etmektedir. Mükelleflerin çoğunluğu (177 kişi), vergilerin tam ve doğru bir şekilde ödenmemesi durumunda kamu hizmetlerinin aksayacağını düşünmekte iken, 129 kişi bu hususta kararsız kalmıştır. Mükelleflerin büyük çoğunluğu, zamanında ödenmeyen vergilerin gelecek nesillerin vergi ve borç yükünü arttıracığına inanmaktadır.

Örnek kitlenin vergi bilincinin artırılması için ne yapılması gerektiğine ilişkin önermelere verdiği cevaplara göre mükelleflerin büyük bir çoğunluğu, ödenen vergilerin nerelere kullanıldığının net olarak bilinmesi halinde vergi bilincinin artacağına inanmaktadır. Mükelleflerin büyük bir çoğunluğu kendilerine sunulan kamu hizmetlerinin nicelik ve nitelik bakımından artmasının vergi bilincini arttıracığını düşünmektedir. Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşlarca bilinmesi halinde vergi bilincinin artacağına inanmaktadır. Adil vergi yükü dağılımını sağlayacak bir vergi düzenlemesinin vergi bilincini arttıracığını ve toplumun eğitim, kültür ve gelir seviyesinin artmasının vergi bilinci düzeyini arttıracığını savunmaktadır. Medyada, sempozyum veya kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olarak vurgulanmasının vergi bilincini arttıracığını düşünmektedir. Yanıtlara göre, vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar uygulanmasının vergi bilincini arttıracığını savunanların sayısı,

“Tamamen Katılıyorum” şeklinde yanıt veren 57 kişi ile “Katılıyorum” şeklinde yanıt veren 133 kişidir. Dolayısıyla mükellefler, vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar uygulanması yoluyla vergi bilincinin artacağına inanmaktadırlar.

Örnek kitlenin, ülkemizdeki vergi yüküne ilişkin önermelere verdiği cevaplara göre mükelleflerin büyük bir çoğunluğu, ülkemizde vergi yükünün yüksek olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla hissedilen subjektif vergi yükünün, vergi bilinci ve vergi uyumu üzerinde olumsuz bir etken olduğunu söylemek mümkündür. Yanıtlara göre mükelleflerin çoğunluğu vergilerin, kendi gelirleri içerisindeki payının büyük olduğunu düşünmektedir. Mükellefler, ödedikleri vergilerin oluşturduğu psikolojik baskı hissini ağır olduğunu belirtmişlerdir. Mükelleflerin çoğunluğu, her gün vergi ödediği hissine kapıldığını belirtirken, 103 kişi “Kararsızım” şeklinde yanıt vermiştir. Verilen yanıtlara göre mükelleflerin büyük çoğunluğunun, bir harcama yaptıklarında vergi ödemiş olma hissine kapıldıklarını belirttikleri görülmektedir. Mükelleflerin çoğunluğu dolaylı vergi çeşidi olan Katma Değer Vergisini hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum bireylerin, fiyatların içine gizlenmiş olsa da dolaylı vergilerin yükünü hissettiklerini göstermektedir. Mükelleflerin çoğunluğu fiyatların içerisine yerleştirilmiş olan vergilerin kendi gelirleri içerisindeki payının büyük olduğunu belirtmişlerdir.

Örnek kitlenin, ülkemizdeki vergi sisteminin yapısına ilişkin önermelere verdiği cevaplara göre mükelleflerin çoğunluğu, ödedikleri vergilerin kendilerine hizmet olarak dönmediği görüşündedirler. Verilen yanıtlara göre mükelleflerin büyük çoğunluğu, ülkemizdeki vergi sisteminin adil olmadığı,

vergi mevzuatımızın oldukça karmaşık ve anlaşılması zor olduğu ve vergi kaçakçılığının önlenmesi için denetim ve cezaların daha ağır olması gerektiği görüşündedir. Bu durum, ülkemizde uygulanan denetim ve cezaların yetersiz olduğunu göstermektedir.

Örnek kitlenin, vergi afları ve vergi kaçakçılığına ilişkin önermelere verdiği cevaplara göre mükelleflerin çoğunluğu, başkasının vergi mükellefiyetini yerine getirmemesinden etkileneceğini belirtmiştir. Mükelleflerin büyük çoğunluğu, vergi kaçakçılığının yaygın olmasının vergi ödeme isteklerini azaltacağını belirtmiştir. Bu durum, vergi kaçakçılığı arttıkça vergiye gönüllü uyumun azalacağını göstermektedir. Yanıtlara göre mükelleflerin çoğunluğu, yüksek vergi oranları karşısında vergiden kaçınmanın doğal bir durum olduğu görüşündedir. Dolayısıyla bireylerin vergiden kaçınmak istemesinin nedeninin yüksek vergi oranları olduğu savı doğrulanmaktadır. Mükelleflerin büyük bir çoğunluğu, ülkemizde vergi kayıp ve kaçaklarının yaygın olduğu kanaatinde. Mükelleflerin çoğunluğu, vergilerini düzenli ödemek yerine vergi aflarından yararlanmayı tercih etmektedir. Bu durum, ülkemizde sık sık uygulanan vergi afları politikalarının, bireylerin af beklentisi içerisine girmelerine ve hatta bu durumu alışkanlık haline getirmelerine neden olabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla vergi aflarının sık sık uygulanmasının vergi gelirleri üzerinde azaltıcı bir etken olduğunu söylemek mümkündür.

2.2. Çapraz dağılım analizi

2.2.1. Bağımsız T testi ile elde edilen bulgular

Tablo 4’te, anket çalışmasındaki önermelerin yukarıda gruplandırılmış hallerine göre yapılan T Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4. Bağımsız T Testi Sonuçları

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Vergi Algisi	Equal variances assumed	1,937	,165	2,098	398	,037	,53000	,25258	,03344	1,02656
	Equal variances not assumed			2,098	394,223	,037	,53000	,25258	,03343	1,02657

Vergi Bilinci	Equal variances assumed	6,370	,012	1,596	398	,111	,56000	,35081	-,12968	1,24968
	Equal variances not assumed			1,596	384,737	,111	,56000	,35081	-,12975	1,24975
Vergi Bilincinin Artırılması	Equal variances assumed	4,061	,045	-2,414	398	,016	-1,02500	,42453	-1,85959	-,19041
	Equal variances not assumed			-2,414	382,092	,016	-1,02500	,42453	-1,85970	-,19030
Vergi Yükü	Equal variances assumed	,174	,677	,867	398	,386	,30500	,35159	-,38621	,99621
	Equal variances not assumed			,867	397,915	,386	,30500	,35159	-,38621	,99621
Vergi Sistemi	Equal variances assumed	2,866	,091	-,024	398	,981	-,00500	,20567	-,40933	,39933
	Equal variances not assumed			-,024	386,796	,981	-,00500	,20567	-,40936	,39936
Vergi Ahlakı	Equal variances assumed	,087	,768	,802	398	,423	,26500	,33060	-,38493	,91493
	Equal variances not assumed			,802	397,997	,423	,26500	,33060	-,38493	,91493

Vergi algısına ilişkin yapılan bağımsız t testi tablosuna bakıldığında, Significant değeri ,165 (>0.05) olduğundan anlamlılık düzeyinin ,037 olduğu görülmektedir. Bu değere göre vergi algısının cinsiyete göre farklılaştığı söylenebilir. Vergi bilincine ilişkin yapılan bağımsız t testi tablosuna bakıldığında, significant değeri ,012 (<0.05) olduğundan anlamlılık düzeyinin ,111 olduğu görülmektedir. Bu değere göre vergi bilincinin cinsiyete göre farklılaştığı söylenemez. Vergi bilincinin artırılmasına ilişkin yapılan bağımsız t testi tablosuna bakıldığında, Significant değeri ,045 (<0.05) olduğundan anlamlılık düzeyinin ,016 olduğu görülmektedir. Bu değere göre vergi bilincinin artırılması cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Vergi yüküne ilişkin yapılan bağımsız t testi tablosuna bakıldığında, Significant değeri ,677 (>0.05) olduğundan anlamlılık düzeyinin ,386 olduğu görülmektedir. Bu değere göre vergi yükünün cinsiyete göre farklılaştığı söylenemez. Ülkemizdeki vergi sisteminin yapısına ilişkin yapılan bağımsız t testi tablosuna bakıldığında, Significant değeri

,091 (>0.05) olduğundan anlamlılık düzeyinin ,981 olduğu görülmektedir. Bu değere göre vergi sisteminin yapısının cinsiyete göre farklılaştığı söylenemez. Vergi ahlakına ilişkin yapılan bağımsız t testi tablosuna bakıldığında, Significant değeri ,768 (>0.05) olduğundan anlamlılık düzeyinin ,423 olduğu görülmektedir. Bu değere göre vergi ahlakının cinsiyete göre farklılaştığı söylenemez.

2.2.2. Null hipotezi ile elde edilen bulgular

Tablo 5’de iki değişken arasında gözlenen ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Null Hipotezinin sonuçları yer almaktadır. Null Hipotezine göre, bulunan Pearson Correlation değeri 0.05’ten küçükse, iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından (Null Hipotezi kabul edilir), 0.05’ten büyükse yokluğundan (Null Hipotezi reddedilir) söz edilebilir (Yenigün, 2012: 80). Bu doğrultuda, anket çalışmasını oluşturan önermelerin gruplandırılmış hallerinin birbirleri ile istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 5. Null Hiptezi Sonuçları

		Vergi Algısı	Vergi Bilinci	Bilinç Artırma	Vergi Yükü	Vergi Sistemi	Vergi Ahlakı
Vergi Algısı	Pearson Correlation	1	,296**	,335**	,015	,088	,080
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,772	,080	,110
	N	400	400	400	400	400	400
Vergi Bilinci	Pearson Correlation	,296**	1	,398**	,058	,417**	-,284**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,245	,000	,000
	N	400	400	400	400	400	400
Bilinç Artırma	Pearson Correlation	,335**	,398**	1	-,094	,229**	,034
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,060	,000	,501
	N	400	400	400	400	400	400
Vergi Yükü	Pearson Correlation	,015	,058	-,094	1	-,052	,053
	Sig. (2-tailed)	,772	,245	,060		,303	,290
	N	400	400	400	400	400	400
Vergi Sistemi	Pearson Correlation	,088	,417**	,229**	-,052	1	-,094
	Sig. (2-tailed)	,080	,000	,000	,303		,061
	N	400	400	400	400	400	400
Vergi Ahlakı	Pearson Correlation	,080	-,284**	,034	,053	-,094	1
	Sig. (2-tailed)	,110	,000	,501	,290	,061	
	N	400	400	400	400	400	400

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 5'e göre, vergi algısı ile vergi bilinci arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,000 (<0.05) olduğundan vergi algısı ile vergi bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yine tabloya göre, Pearson Correlation değeri ,296 (>0) olduğundan vergi algısı ve vergi bilinci arasındaki ilişkinin pozitif olduğu görülmektedir. Pearson Correlation değeri ,296 (0-20 arası çok zayıf ilişki, 20-40 arası zayıf ilişki, 40-60 arası orta dereceli ilişki, 60-80 arası güçlü ilişki, 80-100 arası çok güçlü ilişki) olduğundan vergi algısı ve vergi bilinci arasında zayıf bir ilişki vardır.

Vergi algısı ile vergi bilincinin artırılması için yapılması gerekenler arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,000 (<0.05) olduğundan vergi algısı ile vergi bilincinin artırılması için yapılması gerekenler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yine tabloya göre, Pearson Correlation değeri ,335 (>0) olduğundan vergi algısı ve vergi bilincinin artırılması için yapılması gerekenler arasındaki ilişkinin pozitif olduğu görülmektedir. Pearson Correlation değeri ,335(20-40 arası zayıf ilişki) olduğundan vergi algısı ve vergi bilincinin artırılması için

yapılması gerekenler arasında zayıf bir ilişki vardır.

Vergi algısı ile vergi yükü arasındaki ilişkiyi gösteren yukarıdaki tabloya göre, Significant (2-tailed) değeri ,772 (>0.05) olduğundan vergi algısı ile vergi yükü arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi algısı ile vergi sisteminin yapısı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,080 (>0.05) olduğundan vergi algısı ile vergi sisteminin yapısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi algısı ile vergi ahlakı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,110 (>0.05) olduğundan vergi algısı ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi bilinci ile vergi bilincinin artırılması için yapılması gerekenler arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,000 (<0.05) olduğundan vergi bilinci ile vergi bilincinin artırılması için yapılması gerekenler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tabloya göre, Pearson Correlation değeri ,398 (>0) olduğundan vergi bilinci ile vergi bilincinin artırılması için yapılması gerekenler arasında pozitif bir ilişki vardır.

Pearson Correlation değeri ,398 (20-40 arası zayıf ilişki) olduğundan vergi bilinci ile vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler arasında zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir.

Vergi bilinci ile vergi yükü arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,245 (>0.05) olduğundan vergi bilinci ile vergi yükü arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi bilinci ile vergi sisteminin yapısı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,000 (<0.05) olduğundan vergi bilinci ile vergi sisteminin yapısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tabloya göre, Pearson Correlation değeri ,417 (>0) olduğundan vergi bilinci ile vergi sisteminin yapısı arasında pozitif bir ilişki vardır. Pearson Correlation değeri ,417 (40-60 arası orta dereceli ilişki) olduğundan vergi bilinci ile vergi sisteminin yapısı arasında orta dereceli bir ilişki vardır.

Vergi bilinci ile vergi ahlakı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,000 (<0.05) olduğundan vergi bilinci ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tabloya göre, Pearson Correlation değeri -,284 (<0) olduğundan vergi bilinci ile vergi ahlakı arasında negatif bir ilişki vardır. Pearson Correlation değeri -,284 (20-40 arası zayıf ilişki) olduğundan vergi bilinci ile vergi ahlakı arasında zayıf bir ilişki vardır.

Vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler ile vergi yükü arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,060 (>0.05) olduğundan vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler ile vergi yükü arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler ile vergi sisteminin yapısı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,000 (<0.05) olduğundan vergi bilincinin arttırılması için

yapılması gerekenler ile vergi sisteminin yapısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tabloya göre, Pearson Correlation değeri ,229 (>0) olduğundan vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler ile vergi sisteminin yapısı arasında pozitif bir ilişki vardır. Pearson Correlation değeri ,229 (20-40 arası zayıf ilişki) olduğundan vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler ile vergi sisteminin yapısı arasında zayıf bir ilişki vardır.

Vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler ile vergi ahlakı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,501 (>0.05) olduğundan vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi yükü ile vergi sisteminin yapısı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,303 (>0.05) olduğundan vergi yükü ile vergi sisteminin yapısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi yükü ile vergi ahlakı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,290 (>0.05) olduğundan vergi yükü ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vergi sisteminin yapısı ile vergi ahlakı arasındaki Significant (2-tailed) değeri ,061 (>0.05) olduğundan vergi sisteminin yapısı ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

2.2.3. Anova testi ile elde edilen bulgular

Tablo 6'da vergi algısı, vergi bilinci, vergi bilincinin arttırılması için yapılması gerekenler, vergi yükü, vergi sisteminin yapısı ve vergi ahlakı ile ilgili önermelerin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlayabilmek amacıyla yapılan ANOVA Testinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6. Anova Testi Sonuçları

ANOVA		Between Groups	Within Groups	Total
Vergi Algısı	Sum of Squares	41,087	2526,103	2567,190
	df	4	395	399
	Mean Square	10,272	6,395	
	F	1,606		
	Sig.	,172		
Vergi Bilinci	Sum of Squares	65,172	4864,388	4929,560
	df	4	395	399
	Mean Square	16,293	12,315	
	F	1,323		
	Sig.	,261		
Bilgi Artırma	Sum of Squares	125,613	7152,264	7277,877
	df	4	395	399
	Mean Square	31,403	18,107	
	F	1,734		
	Sig.	,142		

Vergi Yükü	Sum of Squares	93,283	4836,015	4929,298
	df	4	395	399
	Mean Square	23,321	12,243	
	F	1,905		
	Sig.	,109		
Vergi Sistemi	Sum of Squares	30,114	1653,364	1683,477
	df	4	395	399
	Mean Square	7,528	4,186	
	F	1,799		
	Sig.	,128		
Vergi Ahlakı	Sum of Squares	118,956	4237,941	4356,897
	df	4	395	399
	Mean Square	29,739	10,729	
	F	2,772		
	Sig.	,027		

Tablo 6'ya göre Significant değeri 0.05 değerinden büyük olduğundan vergi algısı, vergi bilinci, vergi bilincinin artırılması için yapılması gerekenler, vergi yükü, vergi sisteminin yapısı eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Ancak vergi ahlakı, Significant değeri ,027 (<0.05) olduğundan eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 7. Varyansların Homojenlik Testi Sonuçları

Vergi ahlakı			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,458	4	395	,766

Tablo 8. Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

Dependent Variable: Vergi ahlakı						
Tukey HSD						
(I) Eğitim Düzeyi	(J) Eğitim Düzeyi	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İlköğretim	Lise	,85455	,77085	,802	-1,2579	2,9670
	Ön Lisans	,61467	,77498	,933	-1,5091	2,7384
	Lisans	-,36793	,72138	,986	-2,3448	1,6090
	Lisansüstü	-,56211	1,11033	,987	-3,6049	2,4807
Lise	İlköğretim	-,85455	,77085	,802	-2,9670	1,2579
	Ön Lisans	-,23988	,51170	,990	-1,6422	1,1624
	Lisans	-1,22248*	,42619	,035	-2,3904	-,0545
	Lisansüstü	-1,41667	,94556	,564	-4,0079	1,1746
Ön Lisans	İlköğretim	-,61467	,77498	,933	-2,7384	1,5091
	Lise	,23988	,51170	,990	-1,1624	1,6422
	Lisans	-,98260	,43362	,158	-2,1709	,2057
	Lisansüstü	-1,17679	,94893	,728	-3,7773	1,4237
Lisans	İlköğretim	,36793	,72138	,986	-1,6090	2,3448
	Lise	1,22248*	,42619	,035	,0545	2,3904
	Ön Lisans	,98260	,43362	,158	-,2057	2,1709
	Lisansüstü	-,19419	,90569	1,000	-2,6761	2,2878
Lisansüstü	İlköğretim	,56211	1,11033	,987	-2,4807	3,6049
	Lise	1,41667	,94556	,564	-1,1746	4,0079
	Ön Lisans	1,17679	,94893	,728	-1,4237	3,7773
	Lisans	,19419	,90569	1,000	-2,2878	2,6761

Tablo 8'e göre, farklılığı yaratan gruplar Significant değeri ,035 (<0.05) olan lise ve Significant değeri ,035 (<0.05) olan lisans mezunu mükelleflerdir.

SONUÇ

Çalışmamızda kullanılan anket uygulaması Mersin ilinde 400 mükellefe uygulanmış, devletin en önemli gelir kaynağını oluşturan vergilerin mükellefler tarafından nasıl algılandığını, vergi bilincinin ne düzeyde olduğunu ve vergi ahlakının ne ölçüde yerleşmiş olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Mükelleflerin çoğunluğu, vergiyi gerekli ve zorunlu bir ödeme olarak algılamakta ve toplumun tamamının yerine getirmesi gereken ahlaki bir vazife olarak değerlendirmektedir. Diğer yandan mükellefler vergiyi, devletin sunmuş olduğu mal ve hizmetler karşılığında yapılan bir ödeme olarak görmektedir. Buna karşın, verginin bir yük olduğunu savunanların sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir. Verginin bireylerin gelir elde etme şevkini kıran bir uygulama olduğu hususunda ise mükelleflerin bir kısmı çekimser kalmış, bir kısmı ise söz konusu önermeyi reddetmiştir. Bu durum verginin, bireylerin gelir elde etme isteği üzerinde belirleyici olmadığını göstermektedir ki bu da, verginin ikame etkisini geçersiz kılmaktadır. Verginin tanımına ilişkin önermelerden elde edilen bu sonuçlara göre, Mersin ilinde vergi algısının yüksek olduğu söylenebilir.

Vergi bilinci ile ilgili analizler incelendiğinde, mükelleflerin vergi bilincini, bireyin vergi ödemesi gerektiğini vicdanen hissetmesi şeklinde yorumladıkları görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre, mükelleflerin verginin bir sorumluluk olduğunun bilincinde olduklarını, ancak ödedikleri vergilerin neler olduğu, hangi esaslara göre, hangi oranlarda alındığı hususunda yeterli bilince sahip olmadıklarını söylemek mümkündür. Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar uygulanması gerektiğini ve bunun vergi bilincini arttıracaklarını savunanların sayısı da oldukça fazladır.

Vergi yüküne ilişkin analizler incelendiğinde;

ülkemizde vergi yükünün yüksek olduğunu düşünenlerin sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ankete katılanların çoğunluğu gelirinin önemli bir kısmını vergi olarak ödediğini, vergilerin yarattığı psikolojik baskı hissini fazla olduğunu, kendini her gün vergi ödemiş gibi hissettiğini belirtmiştir. Diğer yandan bireyler, bir harcama yaparken kendilerini vergi ödemiş gibi hissettiklerini, fiyatların içinde KDV olmasının vergi ödedikleri gerçeğini değiştirmediklerini ve fiyatların içinde yansıtılan vergilerin, gelirleri içerisinde büyük bir paya sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, dolaylı vergilerin bireylerin gelirleri içerisindeki payının büyük olduğunu ve fiyatların içine gizlenmiş olsa da dolaylı vergilerin yükünün bireyler tarafından hissedildiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre Mersin ilinde mali anestezi varsayımının geçersiz olduğunu söylemek de mümkündür.

Ülkemizdeki vergi sisteminin yapısına ilişkin analizlere bakıldığında bireylerin, ödedikleri vergilerin topluma hizmet olarak dönmediğini, ülkemizde adil bir vergileme sistemi bulunmadığını, vergi mevzuatımızın karmaşık ve zor olduğunu belirttikleri görülmektedir. Diğer yandan bireyler, vergi kaçakçılığının önlenmesi için denetim ve cezaların daha ağır olması gerektiğini savunmaktadırlar.

Vergi ahlakına ilişkin sorularda mükelleflerin çoğunluğu, başkasının vergi mükellefiyetini yerine getirmemesinden etkileneceğini, vergi kaçakçılığının yaygın olmasından dolayı vergi ödeme isteğinin azalacağını ve ülkemizde vergi kayıp ve kaçaklarının yaygın olduğunu belirtmiştir. Bu durum, vergi kaçakçılığı arttıkça vergiye gönüllü uyumun azalacağını göstermektedir. Vergi ahlakına ilişkin geri kalan önermelere verilen yanıtlara göre mükellefler, yüksek vergi oranları karşısında vergiden kaçınmanın doğal olduğunu, vergileri düzenli ödemek yerine vergi aflarından yararlanmayı tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

SON NOTLAR

* Bu makale, 2017 yılında Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalında hazırlanan “Maliye Disiplininde Alternatif Bir Yöntem Olarak “Mali Sosyoloji”: Vergi Algısı ve Bilinci Üzerine Sosyolojik Bir Analiz” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

KAYNAKÇA

Akbulut, E. (2014). Mükelleflerin vergiyi algılama ve tutum analizi: Erzincan örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi, Erzincan.

Akıncı, A. & Başol, O. (2015). Vergi algısı üzerine bir alan araştırması: Kırklareli ilinde yaşayan insanların vergi algısı. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 43, 170-179.

Alkan, A. (2009). Vergi bilinci ve vergi uygulamaları karşısında mükellef davranışlarının tespiti: Zonguldak ili örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

Backhaus, J. (2002). Fiscal sociology what for?. American Journal of Economics and Sociology, 61(1), 55-77.

Bilgin, H. K. (2011). Vergi ahlakının teorik çerçevesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(2), 259-278.

Block, F. (1981). The fiscal crisis of the capitalist state. Annual Review of Sociology, 7, 1-27.

Csontos, L., Kornai, J., & Toth, I. G. (1998). Tax awareness and reform of the welfare state: Hungarian survey result. Economics of transition, 6(2), 287-312.

Çelik, K. & Eroğlu, O. (2014). İlköğretim çağında vergi algısının incelenmesi: Zonguldak ili örneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(2), 301-326.

Dornstein, M. (1987). Taxes: Attitudes and perceptions and their social bases. Journal of Economic Psychology, 8, 55-76.

Engel, E. M. & Hines, J. R. (1999). Understanding tax evasion Dynamics. Crema Working Paper, 6903, 1-70.

Fehr, E. & Gächter, S. (1998). Reciprocity and economics: The economic implications of homo reciprocans. European Economic Review, 42(3), 845-859.

Feldstien, M. (2008). Effects of taxes an economics behavior. Crema Working Paper, 13745, 1-22.

Finkelstein, A. (2007). E-ZTax: tax salience and tax rates. NBER Working Paper, 12924, 1-57.

Gelir İdaresi Başkanlığı. (2016). İstatistik. [URL: http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/20161.htm] internet adresinden 10 Mayıs 2017 tarihinde

edinilmiştir.

Güriş, S. & Astar, M. (2014). Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik. İstanbul: DER Yayınları.

İzgi, K. & Saruç, N. T. (2011). Sosyo-kültürel faktörlerin vergi ahlakı üzerindeki etkisi: Üniversite öğrencileri ile yapılan anket çalışması. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 3(2), 133-142.

Maciejovsky, B., Kirchler, E., & Schwarzenberger, H. (2007). Misperception of chance and loss repair: On the Dynamics of tax compliance. Journal of Economic Psychology, 28(6), 678-691.

Niemirowski, P., Baldwin, S., & Wearing, A. J. (2003). Tax related behaviours, beliefs, attitudes and values and tax payer compliance in Australia. Journal of Australia Taxation, 6(1), 133-165.

Organ, İ. & Yegen, B. (2013). Vergi bilinci ve vergi ahlakı oluşumunda muhasebe meslek mensuplarının rolü: Adana örneği. Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, 27(4), 241-271.

Ömürbek, N., Çiçek, H. G., & Çiçek, S. (2007). Vergi bilinci üzerine bir inceleme. Maliye Dergisi, 153, 102-122.

Özen, A., Altunoğlu, B. K., & Öztornacı, E. (2015). Orta öğretim düzeyindeki öğrencilerin vergi algılama düzeylerine ilişkin ampirik bir değerlendirme. Yönetim ve Ekonomi, 22(2), 279-289.

Palil, M. R. & Mustapha, A. F. (2011). Determinants of tax compliance in Asia: A case of Malaysia. European Journal of Social Sciences, 24(1), 7-26.

Sağlam, M. (2013). Vergi algısı ve vergi bilinci üzerine bir araştırma: İktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinde vergi algısı ve bilinci. Sosyoekonomi, 1, 315-334.

Samadova, S. (2009). Vergi mükelleflerinin vergileme karşısındaki davranışlarının değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Şanver, C. (2013). Gelir üzerinden alınan vergilerde vergi güvenlik önlemleri ve mükelleflerin vergi güvenlik önlemlerine uyumu araştırması. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Torgler, B. (2003). Theory and empirical analysis of tax compliance. Yayımlanmamış doktora tezi, Basel University, Basel.

Wenzel, M. (2004). An analysis of norm processes in tax compliance. Journal of

Economic Psychology, 25, 213-228.

Yegen, B. (2013). Vergi bilinci ve vergi ahlakı oluşumunda muhasebe meslek mensuplarının rolü: Adana ili örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Yeniğün, Y. (2012). Vergi bilinci ve vergi uygulamaları karşısında mükelleflerin davranışları: İstanbul örneği. Yayımlanmamış

yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Yeşilyurt, Ş. (2015). Vergi bilincinin vergi ahlakı üzerindeki etkisi: Maliye ve ilahiyat bölümü öğrencileri örneği. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(32), 36-56.